

1986
2011

25 års Jubilæumshæfte

Udgiver: Historiske Foredragsforening Odense

Hjemmeside: <http://www.foredragsforening.dk/>

Tryk: CopyShop, Odense

År: 2011

Oplag: 100 eksemplarer

Bestyrelsen i 2011

Formand: cand.mag. Anja Nielsen

Næstformand: cand.mag. Claus Markussen

Kasserer: stud.mag. Anne Sofie Boye Hansen

Sekretær: stud.mag. Tine Bendtsen

Sekretær: cand.mag. Annette Hansen

PR-ansvarlig: stud.mag. Maria Groth Rasmussen

Salgsansvarlig: Sara Tummassardottur

Salgs og hjemmesideansvarlig: stud.mag. René Ask Rasmussen

Suppleant: cand.mag., ph.d.-studerende Per Seesko

Forord

I 25 år har Historisk Foredragsforening Odense videreformidlet historiske emner til de odenseanske historieinteresserede. Mange spændende emner er blevet formidlet af de mange foredragsholdere, som i tiden løb har gæstet Historisk Foredragsforening. De skiftende bestyrelser har med kærlig hånd styret slagets gang og planlagt spændende programmer.

I anledning af 25-års-jubilæet, afholder Historisk Foredragsforening d. 10. september 2011 en reception med deltagelse af foreningens medlemmer og andre historie-interesserede. Dette hæfte udgives ved denne lejlighed. Vi håber I vil nyde at læse det!

Bestyrelsen, Historisk Foredragsforening, Odense

Historisk Foredragsforening – vi bevarer ordet

Af Formand Anja Nielsen, cand. mag. museumsformidler Nyborg Slot

1986 var et år præget af flere store – og ikke just muntre – begivenheder: Mordet på Oluf Palme og atomulykken ved Tjernoby, for nu at nævne de nok mest markante. I den fredeligere ende befinder fodbold-VM i Mexico sig – med dansk deltagelse. I Odense fandt en hændelse sted, som ikke på nogen måde kan sammenlignes med eller overskygge de andre: Historisk Foredragsforening Odense blev stiftet af historiestuderende ved Odense Universitet, nu Syddansk Universitet Odense. Det kan synes meget beskedent set i forhold til statsministermord, atomnedsmeltning og andre historiske begivenheder, men foreningens grundlæggelse har dog alligevel forbindelse med disse. Formålet med foreningen var, og er stadig, at skildre et bredt udvalg af historiske emner til alle historieinteresserede. Det gælder både de dramatiske, de store og de mere snævre. Der har været skildringer af historiske personer og alle perioder er repræsenteret. Også andre faggrene har fundet vej til foreningens foredrag: Arkæologi, religion og filosofi har været repræsenteret. Foreningen har et ønske om at tiltrække et bredt publikum med forskellige interesser inden for historie og beslægtede fag. Her i 2011 bærer både forårs- og efterårssæsonen præg af, at det er jubilæumsår. Vi har valgt at fejre foreningens 25- års jubilæum med en række foredrag omhandlende historiske begivenheder i 1986. I foråret hørte vi om mordet på Oluf Palme og det danske fodboldlandshold. I efteråret venter yderligere to jubilæumsforedrag om hhv. kartoffelkuren og Tjernoby.

Der vides desværre meget lidt om foreningens tidligste historie. Dette skyldes den ringe kildesituation. Der kan på den måde drages direkte paralleller mellem Historisk Foredragsforening og andet i historien, f.eks. pesten i Danmark og Nyborg Slot. Pga. et spinkelt kildegrundlag ved vi heller ikke meget om deres tidlige historie. Der har engang eksisteret et arkiv, som sandsynligvis gik helt tilbage til foreningens grundlæggelse, men en indbrudstyv stjal dette under et togt, og arkivalierne er aldrig dukket op igen. Ak ja, mange kilder er gennem tiden gået tabt, men i virkeligheden afspejler det vel meget godt de vanskeligheder, historikeren af og til arbejder under. Som det er tilfældet med både pest og det gamle slot i Nyborg, bedres kildesituationen efterhånden. Således har vi til foreningens historie bevarede kilder fra 1997 og frem. Derfor kan vi fra denne tid tegne et tydeligere billede af, hvordan det er gået foreningen.

Historisk Foredragsforening havde sin storhedstid i 1990'erne. En tidligere formand har ligefrem pralet af, at man dengang altid trak fyldte sale og havde et stort antal medlemmer samt en aktiv bestyrelse. Det lyder jo vældig flot. En ting som også satte foreningen på det akademiske danmarkskort var uddelingen af historikerprisen. Denne pris var på 5.000 kr. og blev uddelt en gang årligt. Det var især specialer, som blev indstillet til prisen, men dog også andre opgaver. Og minsandten om ikke indstillingerne kom fra både København, Aarhus og Aalborg. Bedømmelsesudvalget bestod dels af bestyrelsesmedlemmer, dels af ansatte ved historiestudiet på SDU. Det skulle skam gå ordentligt til. Mødereferater fra den tid beskriver, at der ofte var tæt løb mellem de indstillede specialer. Mon ikke de daværende bestyrelsesmedlemmer med rette var stolte af at kunne uddele prisen.

Om det nu skyldes denne pris, et dalende besøgstal eller andre udgiftsposter, vides ikke med sikkerhed, men som årene gik begyndte økonomien desværre at skranke. Således kan det i et udateret mødereferat læses, at "*Økonomisk set afviger vi ikke fra den slagne vej mod fallittens bundløse fortabelse.*" Samtidig antyder flere referater fra slutningen af 1990'erne, at det kneb med at opnå de flotte besøgstal, foreningen tidligere havde været vant til. Den mest sandsynlige årsag til foreningens økonomiske krise må dermed være en kombination af den store udgift, historikerprisen var, og færre indtægter pga. det faldende antal gæster. Det har nok heller ikke gjort sagen bedre, at der har været visse udgifter af tvivlsom karakter; eksempelvis fandt man det i 1998 nødvendigt at spendere 822,50 kr. på cigarer. Hvorom alting er, måtte den daværende bestyrelse i 1999 se i øjnene, at historikerprisen ikke længere kunne uddeles. Nedgangen i besøgende kunne tilsyneladende især spores blandt de studerende. Tidligere havde dette været den største målgruppe, men det kan læses af referaterne, at de begyndte at svigte foreningen. Til trods for disse forhindringer fortsatte det gode arbejde, og foreningen formidlede stadig de gode historier.

Efterhånden kom nye bestyrelsesmedlemmer til, og de havde tilsyneladende et godt samarbejde med de mere garvede medlemmer. Der blev atter rettet op på økonomien, men desværre kan denne stadig ikke bære en uddeling af historikerprisen. Til gengæld skete der i starten af 2007 noget helt nyt og meget glædeligt: Foreningen fik nye, og helt ideelle, ydre rammer. Tidligere havde foredragene fundet sted på forskellige lokaliteter i byen: På universitetet, i Studenterhuset og på Odense Centralbibliotek. Men nu kom en aftale i stand med Historiens Hus. Vi fik lov til, ganske gratis, at afholde foredrag her. Den smukke gamle bygning (som også huser Odense Stadsar-

kiv) giver ligesom lidt ekstra til foredragene – man mærker næsten historiens vingesus. Vi er naturligvis meget glade for samarbejdet med Historiens Hus.

Foreningens omdrejningspunkt er fortsat at arrangere foredrag med en stor alsidighed. Vores slogan "Vi bevarer ordet" er centralt. I vores fagre nye verden med en række af underholdningstilbud og medieformer, er det vigtigt for os, at det talte ord bibeholdes. For mange er det at gå til foredrag en udmærket måde at stifte bekendtskab med og lære noget om et emne, som er spændende eller relevant. Hvis der så af foredragsholderen bliver lagt entusiasme og energi i foredraget – og det har vi heldigvis oplevet flere gange –, kan tilhørerne både lære noget og føle sig underholdt – en god historie kan kun blive bedre, når den bliver fortalt ordentligt. Der er grund til at være taknemmelig for, at så mange gennem tiden har villet stille op uden at få et honorar. Ønsket om at fortælle de gode historier og udbrede kendskabet til de mange spændende emner, har vægtet højere.

Der skal ligeledes lyde en stor tak til vores medlemmer, uden hvilke foreningen ikke kunne bestå. Vi har flere trofaste medlemmer, som har bakket op om os gennem længere tid, og vi hilser altid nye velkommen. Kilderne efterlader det indtryk, at medlemstallet er dalet siden foreningens gyldne år i 1990'erne. Så vidt vides har antallet af medlemmer dog aldrig været nede på et kritisk stade. For tiden har foreningen et pænt medlemstal, hvilket vi er glade for, men vi tager gerne imod flere.

Endnu en uundværlig del af Historisk Foredragsforening er bestyrelsen, og vi kan passende benytte denne lejlighed til at rose os selv for vores arbejde (det gælder også tidligere bestyrelsesmedlemmer). Antallet af bestyrelsesmedlemmer har svinget over årene, og i skrivende stund er vi en forholdsvis stor bestyrelse. Der ligger ganske meget arbejde i at holde foreningen kørende. Der skal træffes beslutninger om foredrag og foredragsholdere til hver sæson, laves aftaler med foredragsholderne, og der er desuden meget pr-arbejde. Dertil skal der holdes styr på økonomien og hele tiden arbejdes på at udbrede kendskabet til foreningen. Det skal ikke være nogen hemmelighed, at det de sidste år har været svært at få især de studerende til at komme til foredrag. Vi håber dog, at dette vil bedre sig med tiden. En overgang tyndede det også noget ud i bestyrelsens rækker, uden at de tomme pladser blev fyldt ud med nye. Ved sidste generalforsamling (februar 2011) kunne vi dog byde velkommen til hele tre nye ansigter. Da det gerne må være sjovt at være med i en bestyrelse, belønner vi os selv med udflugter og andre sociale arrangementer. Skønt vi

ikke kan nå helt op på siden af besøgstallet fra 1990'erne, har vi dog oplevet foredrag, som med 60-70 publikummer må siges at være ganske velbesøgte. De seneste sæsoner har vi i det hele taget holdt os på et pænt niveau, hvilket gør, at det er alt arbejdet værd.

Historisk Foredragsforening kan alt i alt godt siges at være en sejlivet forening. I 25 år har studerende og andre ildsjæle holdt liv i den. Det har været op og ned ad bakke, men i grunden er det vel også med til at gøre bestyrelsesarbejdet lidt mere spændende. Det ville nok blive lidt for kedeligt, hvis der ingen udfordringer var. Det vigtigste er, at vi får fortalt om de mange spændende historiske emner, at vi får bevaret ordet, og at vi gør det med glæde.

Arven fra dansketiden.

– *Hvordan dansketiden huskes i tidligere dele af det danske imperium, og hvorfor den ikke har en tilsvarende placering i den offentlige erindring i Danmark*

Af Michael Bregnsbo, lektor i historie ved Syddansk Universitet, Odense.

I 2004 udgav jeg sammen med min kollega, Kurt Villads Jensen, værket *Det danske Imperium. Storhed og fald*. Den bygger på den grundopfattelse, at nutidens Danmark er en efterfølgerstat efter en langt større statsdannelse, som til forskellige tider har omfattet bl.a. England, de øvrige nordiske lande, store dele af Østersøområdet, hertugdømmerne Slesvig og Holsten, de nordatlantiske øer Grønland, Island og Færøerne samt små oversøiske kolonier i Indien, Afrika og i Vestindien; en stat, der i perioder har været en regional og nordeuropæisk stormagt. Siden det traumatiske nederlag i 1864 er denne fortælling imidlertid mere eller mindre blevet "glemt" i dansk historieskrivning. Fra 1864 var Danmark en småstat, efter 1871 aldeles i skyggen af det overmægtige tyske kejserrige. Den danske stat måtte fra nu af satse på ikke-militære midler for at kunne overleve. For at sikre social sammenhængskraft indadtil og derved nationens overlevelse blev der i årtierne efter 1864 og i de første årtier af det 20. århundrede formuleret og fremmet en række angiveligt typisk danske værdier så som folkestyre, demokratisering af uddannelsessystemet og kulturlivet, lighed og social velfærd og fremme af konsensus og classesamarbejde, ligesom der blev lagt vægt på fred og international retsorden i udenrigspolitikken samt samarbejde med de angiveligt åndsbeslægtede nordiske broderfolk. Danmarks fortid som en langt større stat, en til tider dominerende nord- og østersømagt med mange forbitrede opgør med Sverige for slet ikke at tale om rollen som tropekolonimagt var ikke en fortælling, som passede særlig godt med den selvopfattelse fra efter 1864. Derfor blev den fortrængt, og i stedet blev Danmarks position og selvopfattelse efter 1864 som en svag, fredelig, militært set værgeløs nationalstat i historieskrivningen projiceret tilbage på tidligere tidsaldre. Danmarkshistorien blev altså skrevet som om "Danmark" altid har været identisk med den nuværende småstat Danmark uden overvejelser over, at staten var langt større, og hvad det kunne tænkes at betyde for statens forhold indadtil og i forhold til udlandet.

Det er denne udbredte og nationalt selvoptagne og indadvendte ramme i danmarkshistorie-skrivningen, som vi forsøgt at sprænge i vores bog. Det er sket ved at anskue den mangleddede statsdannelse, som Kongeriget Danmark til forskellige tider har indgået i, som et imperium. Hvorfor vi har valgt at bruge netop dette begreb, og hvordan danmarkshistorien nærmere kommer til at tage sig ud, når den skrives i imperieperspektiv, er nærmere forklaret i bogen, ligesom både Kurt og jeg har haft fornøjelsen af at holde foredrag om dette i Historisk Foredragsforening. I foredraget i dag er det imidlertid et andet aspekt ved det danske imperium, jeg vil tage op. For en ting er nemlig, at fortællingen om en række andre områders og landes tidligere tilhørsforhold til det danske imperium blevet mere eller mindre skrevet ud af dansk historie siden 1864, men i de henværende imperiedele lever erindringen om tiden under dansk herredømme. Og fokus i dette foredrag er netop, hvordan den imperiale fortid nu om dage bliver erindret og brugt i de områder, der tidligere hørte under det danske imperium, samt ikke mindst hvad dansketiden bliver husket for og forbundet med rundt omkring. Modsat Danmark lever erindringen om fortiden som koloni- og imperiemagt videre og har fortsat aktualitet i andre gamle imperiemagter som f.eks. Storbritannien, Frankrig og Holland. Det har endda et navn, postkolonialisme. Det kan defineres som noget i retning af studiet af kolonialisme og afkolonisering og herunder ikke mindst et opgør med de gamle kolonimagters politiske, militære og kulturelle dominans¹. Det er selvsagt et fænomen, der er udbredt i gamle kolonimagter som Storbritannien og Frankrig og i deres fhv. kolonier, men for det danske imperiums vedkommende derimod slet ikke i samme omfang og styrke. Sidst i foredraget vil jeg prøve at finde svar på, hvordan kan det være, at den imperiale fortid ikke har en tilsvarende central og aktuel placering i den offentlige debat herhjemme? Kan 1864 virkelig forklare det hele? Tilgangsvinklen er altså erindringshistorisk eller det, der kaldes *public history*, og det er således ikke formålet at tage stilling til, hvor vidt den måde, imperiet rundt omkring erindres på, er historisk korrekt.

Virgin Islands

I 1998 indtraf 150 års dagen for afskaffelsen af det sorte slaveri på de nuværende US Virgin Islands. Og der blev her fremsat krav om, at Danmark gav en officiel undskyldning for slaveriet. Formanden for den kommission, der havde arrangeret festlighederne, udtalte således: "*...Undertrykkerne og sejrherrene skriver altid historien. De ønsker ikke at sætte fokus på noget, der er ubehageligt for dem*". Men udenrigsminister Niels Helveg Petersen afviste dog at sige und-

skyld med ordene: *"Jeg finder det ikke meningsfyldt, at personer, der ikke personligt har været involveret i slavehandel, skal undskyldes over for personer, der ikke har været udsat herfor"*. Det svar fik til gengæld Dansk Folkepartis leder Pia Kjærsgaard til at afkræve Helveg en forklaring på, hvorfor han ikke ville sige undskyld².

Grønland

Eksemplet fra Virgin Islands er nok et af de mere betændte på et opgør med Danmarks fortid som imperiestat. Men også i mindre bastant format dukker emnet lejlighedsvist op i den offentlige debat. Det gælder Grønland, der ved grundloven af 1953 ændrede status fra at være en koloni til at blive en ligestillet del af det danske rige. Det viste sig dog ind imellem at være så som så med denne ligestilling. Samme år som Grønlands status som koloni ophørte, blev et fangersamfund af de danske myndigheder tvangsforflyttet fra Thule, så at amerikanerne kunne udbygge Thule Air Base, til ringere fangstpladser. Den danske regering hævdede for det første at flytningen skete frivilligt og med fuld compensation, og for det andet at de nye fangstpladser var fuldt så gode som de gamle. Først i løbet af 1990'erne kom sandheden frem, og den danske regering måtte undskyldes officielt og betale erstatning til ofrene for tvangsforflytningen³. Modsat Virgin Islands i 1998 var der her tale om endnu levende ofre og deres nærmeste pårørende, der var altså nogen, der personligt havde været ofre, og som kunne modtage en statslig godtgørelse. Ligeledes er det kommet for dagen, hvordan grønlandske børn blev tvangsfjernet til Danmark for at blive oplært i den vestlige civilisation med det formål, at disse børn siden hen skulle vende tilbage igen som en slags "ambassadører" for denne civilisation⁴. Endvidere kan nævnes, at det i 1995 kom til offentlighedens kundskab, at daværende stats- og udenrigsminister H.C. Hansen i 1957 i direkte modstrid med officiel dansk udenrigspolitik og uden at orientere hverken regeringen, Folketinget endsige offentligheden tillod USA at have atomvåben i Grønland⁵.

Norge og Island

I de områder, der tidligere har dele af det danske imperium, men siden hen er blevet selvstændige stater, kan der også findes eksempler på, at fortiden under dansk styre har og har haft betydning i den offentlige debat langt ud over faghistorikernes rækker. Når det gælder Norges stilling inden for imperiet, har norske historikere peget på økonomisk udbytning og tilsidesættelse fra dansk side. Heroverfor har danske og andre historikere gjort gældende, at det er en anakro-

nisme at operere med en særegen norsk identitet tilbage i 1600- og 1700-tallet. Ligeledes er det blevet hævdet, at det er en misforståelse at sige, at hovedparten af de skatter, der blev opkrævet i Norge, blev ført til Danmark. De blev derimod ført til København, som var ikke bare Danmarks, men hele imperiets hovedstad og sæde for hoffet og centraladministrationen. Der var således ikke, er det fra danske og svenske historikere blevet hævdet, tale om decideret økonomisk udbytning af Norge, men vil man tale om udbytning, må det siges at være hovedstaden, der udbyttede provinsen. Vist gik hovedparten af de skatter, der blev opkrævet i f.eks. Stavanger, til kongens kasse i København, men det samme gjaldt de skatter, der blev opkrævet i f.eks. Nyborg. Og i øvrigt har man fra dansk side gjort opmærksom på, at Norge skattemæssigt blev langt lempeligere behandlet end Kongeriget Danmark, fordi man ikke ville give næring til misfornøjelse og mulig separatisme blandt befolkningen her. Herover for har norske historikere argumenteret, at vist giver det mening at tale om en særegen norsk identitet allerede i før- og tidligt moderne tid, og vist fandtes der i Norge en opfattelse af egen identitet og af at blive styret fra Danmark. Og hvis skatterne i Norge var lavere end i Danmark, ja så skyldtes det, at nordmændene var relativt fattigere, netop fordi de økonomisk set blev tilsidesat og udbyttet fra dansk side⁶. Det er tydeligt, at den handler om andet og mere end et specifikt historisk problem, men et aktuelt spørgsmål om norsk national politik, identitet og historisk sammenhængskraft.

En anden suveræn stat, der tidligere var en del af det danske imperium, er Island. En sag, der havde forbindelse med Islands tidligere tilhørsforhold til det danske imperium, var sagen om håndskrifterne, som spillede en vigtig rolle i de dansk-islandske relationer i løbet af 1960'erne og de tidlige 1970'ere. Sagen drejede sig om islandske pergamenthåndskrifter, der var nedfældet i middelalderen, og som den islandsk fødte embedsmand og professor, Arni Magnusson, først i 1700-tallet havde indsamlet og skænket til Københavns Universitet. Da disse håndskrifter var af stor værdi som national islandsk kulturarv, og derfor var det et højt prioriteret ønske fra det nu selvstændige Islands side, at manuskripterne måtte blive overdraget til Island. Noget sådant var dog i modstrid med de bestemmelser, med hvilke Arni Magnusson i sin tid havde overdraget dem Københavns Universitet til ejendom. Følgelig satte Københavns Universitet og store dele af den danske lærde republik i øvrigt sig imod udleveringen under henvisning til ejendomsretten, mens der blandt et flertal i Folketinget og dele af offentligheden var stemning for udlevering, først og fremmest ud fra en "progressiv", nordisk og "anti-imperialistisk" grundholdning. Men sagen var

ikke en ren akademisk affære, men blev behandlet på stats- og udenrigsministerniveau, hvad kulturspørgsmål sædvanligvis ikke plejer at blive. Realpolitisk drejede sagen sig om, at en udlevering var en forudsætning for normalisering af relationerne mellem Danmark og den tidligere imperiedel Island. Efter lang tids tovtrækkeri kunne håndskriftudleveringen omsider begynde i 1971⁷.

Vikingerne

For at gå tilbage til en noget fjernere fortid: i den fortælling om Danmarks historie og danske værdier, der blev skabt efter 1864 passede vikingetiden ikke rigtigt ind, i hvert fald ikke dens aspekter med erobringer og bosættelser, hvorimod den passede som fod i huse med interessen for gammel nordisk (og altså ikke-tysk) kultur. I historieskrivningen i de lande, der tidligere lagde jord til vikingernes virke (England og Frankrig), er det en udbredt tendens at lægge vægt på vikingernes angivelige hærgen og plyndren, mens dansk/nordisk historiografi i højere grad hælder til at sætte fokus på vikingernes aktiviteter som handelsfolk og bosættere, et billede, der dog nu er ved at blive mere nuanceret⁸. Vikingetiden ligger imidlertid mere end tusind år tilbage i tiden, og forholdet mellem nutidens Danmark og de nutidige stater, der i sin tid lagde territorium til vikingernes ekspansion, har ændret sig grundlæggende, således at Danmark nu er blevet den lille. Af disse grunde kan vikingetiden nu om dage næppe siges at have nogen nutidig aktualitet i forholdet mellem Danmark og disse lande.

Positiv danskearv

De hidtil nævnte eksempler på arven fra det danske imperium i forholdet mellem det nuværende Danmark og tidligere territorier under imperiet, har alle - med meget forskellig intensitet - været præget af forurettelse eller i hvert fald af gamle misforhold, der skulle rettes op. Men der er imidlertid også eksempler på langt mere positiv brug af dansketiden. Estland blev i 1347 solgt bort af kongen af Danmark, og øen Ösel (på estisk: Saaremaa) var under det danske imperium mellem 1560 og 1645. Dette huskes i dag knap nok i Danmark, men i Estland har det tidligere tilhørsforhold til det danske imperium stadigvæk betydning. Og det blev brugt aktivt under Estlands kamp for uafhængighed fra Sovjetunionen i 1980'erne og 1990'erne for at understrege landets lange historiske forbindelser med de nordiske lande og derigennem i videre forstand til Vesten.

De tre landskaber Skåne, Halland og Blekinge, der blev afstået til Sverige i 1658, er trods adskillige generobringsforsøg fra dansk side vedblevet at være under Sverige. Dette er i Danmark for

længst blevet accepteret som en kendsgerning og som noget, der er historisk i betydningen uaktuelt. Lidt anderledes forholder det sig i Skånelandene. Som et resultat af voksende regionalisme og følelsen af, at disse provinser befinder sig i den svenske periferi i forhold til Stockholm, hvorimod storbyen København ligger meget tættere på, er kravet om øget regionalt selvstyre blevet fremsat med stadig større styrke. Til brug som argument her er områdernes danske fortid blevet genopdaget, og det bliver betonet, at disse områder historisk set slet ikke har været orienteret mod nord (Stockholm), men mod vest (København) og Vesteuropa generelt. Og til at skabe ideologisk basis for mere regional selvbestemmelse bliver den brutale og blodige forsvenskingsproces, som Skånelandene blev udsat for efter 1658, brugt som middel til at konstruere en særegen skånske regional identitet⁹.

Hertugdømmerne Slesvig og Holsten måtte som bekendt afstås som følge af nederlaget i 1864, den krig, der førte til et nationalt traume og til den næsten totale fortrængning af Danmarks fortid som imperium. De nordlige dele af Slesvig, hvor der ved en folkeafstemning havde været dansk flertal, kom til Danmark i 1920. Men der var fortsat nationale mindretal på begge sider af grænsen, hvilket bidrog til at opretholde de dansk-tyske nationale modsætninger, og det gjorde også den tyske besættelse 1940-45. I 1955 kom den danske og den tyske regering imidlertid ved de såkaldte Bonn-København-aftaler til en gensidig forståelse om at anerkende de nationale mindretal på hver sin side af grænsen og sikre deres kulturelle rettigheder, og som følge heraf er de dansk-tyske modsætninger siden blevet demonterede. SSW, det danske mindretals politiske parti syd for grænsen, har i de senere årtier oplevet en stor fremgang, endog i Holsten hvor der aldrig har været noget dansk mindretal. Det er dog næppe udtryk for, at danskheden er i fremgang syd for grænsen, men handler snarere om regional identitet og fremme af regionale interesser. Det kan godt være, at en del tyske stemmer SSW, fordi de sympatiserer med et frisindet dansk skolesyn og andre angiveligt danske værdier. Men mestendels handler det nok om, at Schleswig-Holstein som den nordligste delstat i Tyskland føler sig overset af det tyske politiske establishment i Berlin. Og derfor stemmer de på SSW, ikke fordi det er dansk, men fordi det er fokuseret på slesvig-holstenske forhold og problemer. Og SSW fremstiller sig også selv som et slesvig-holstensk regionalt parti med vægtlægning på Slesvig og Holsten og deres indbygges fælles historie som hørende under kongen af Danmark¹⁰.

Og på den danske side af grænsen er Slesvigsk Parti, det tysksindede mindretals parti, begyndt at spille en lignende rolle i Sønderjylland. Sønderjylland er en del af Udkantsdanmark, og efter at Sønderjyllands Amt er blevet nedlagt, er der tillige frygt for, at den særegne sønderjyske identitet skal forsvinde. I den situation markerer Slesvigsk Parti sig som et regionalt parti, der kæmper ikke bare sønderjyske interesser (f.eks. bevarelse af lokale skoler og sygehuse), men tillige som et bolværk som den særegne sønderjyske identitet fælles for alle sønderjyder uanset om de føler sig danske eller tyske¹¹.

Det fremgår, at fortiden under det danske imperium huskes i tidligere dele af imperiet, og at der alt efter sted og omstændigheder er forskellige måder, arven fra det danske imperium opfattes og bruges på. Oftest som noget problematisk og negativt, men andre steder dog også som noget positivt og berigende. Disse forskellige opfattelser er ikke bare et spørgsmål om, hvordan dansketiden rent faktisk var i det pågældende område, men hænger i høj grad sammen med områdets efterfølgende nationale og regionale skæbne (Estland og Norge fik f.eks. meget forskellige skæbner efterfølgende).

Når imperiefortiden derimod ikke står så stærkt i den offentlige erindring i selve Danmark som den gør i de tidligere dele af imperiet, er det ikke nødvendigvis udelukkende et udtryk for fortrængning efter 1864, men der er flere grunde. For det første var de tropiske kolonier udelukkende handelskolonier, ikke emigrationskolonier, således at meget få i moderlandet havde familiemæssige eller andre direkte relationer her. Der var mange, der udvandrede fra Danmark, men det var først og fremmest til USA, som ikke var del af det danske imperium. For det andet var antallet af dem, der havde dansk som modersmål i tropekolonierne, begrænset. Det europæiske element var først og fremmest engelsktalende, udbredelsen af dansk identitet var kun svag. For det tredje var der af disse grunde – da Danmark opgav sine tropekolonier – kun få dansktalende tilbage, og dansketiden blev derfor hurtigt glemt i moderlandet, selv om postkolonial turisme på Virgin Islands dog i dag er udbredt. For det fjerde havde det danske imperium i den tidsalder, der i historiografien kaldes Imperialismens Tidsalder (1870-1914), for længst påbegyndt afviklingen af sit tropiske kolonihærdømme. For det femte var både areal og indfødt befolkning i de danske kolonier lille (Grønland undtaget herfra). For det sjette, når vi ser bort fra de små tropekolonier, så har alle de territorier, der til tider har hørt under det danske imperium alle ligget geografisk for-

holdsvis tæt på kongeriget Danmark. Derved stod imperiets indbyggere tæt på hinanden i kulturel og religiøs og i nogen grad også i sproglig henseende (inuitbefolkningen i Grønland er undtagelsen, der bekræfter reglen). Det medvirkede til at mindske de problemer, der opstod, når forskellige territorier gik fra imperiet, eftersom forskellene mellem de forskellige etniciteter sjældent var større end at integration og assimilation af de af dem, der blev tilbage i kongeriget Danmark, lå inden for mulighedernes grænser. Der er eksempelvis ikke noget mindretal af etniske nordmænd i dagens Danmark, hvis forfædre blev her efter 1814, og som den dag i dag skiller sig ud sprogligt eller i gadebilledet eller i socialstatistikken.

Der er altså mange grunde til, at fortiden som imperiemagt ikke erindres så stærkt i Danmark som den gør i de områder, der en gang hørte under imperiet. Og så er der endnu en grund til, at det gør, nemlig indvandring fra tredjeverdenslande. I lighed med mange andre europæiske lande er indvandring fra tredjeverdenslande som bekendt et centralt punkt på den politiske dagsorden i dagens Danmark. Men modsat en række andre vesteuropæiske lande (f.eks. Storbritannien, Frankrig og Holland) kommer disse indvandrere ikke fra områder, der tidligere hørte under det danske imperium. I Danmark er der således ikke noget link mellem fortiden som imperie- og kolonimagt og nutidens indvandring fra 3. verdenslande. Det var dette, som *Ekstrabladet* hentydede til, da det i 1998 kommenterede Pia Kjærsgaards forespørgsel til udenrigsminister Niels Helveg Petersen om, hvorfor han ikke ville undskylde for slaveriet i Vestindien. Jeg citerer: "*Det er første gang, at drypstenssamlingen og røvballegardinerne i Dansk Folkeparti har interesseret sig for andre end danskere, der ligner, taler og lever som Pia Kjærsgaard. Men sagen ligger selvfølgelig også 150 år tilbage i tiden. Det gør det ligesom lidt billigere at have det synspunkt, ikke Pia? Den fjerne fortids slaver i Vestindien vil næppe søge asyl i Danmark*"¹².

¹ Jf. Prem Poddar m.fl. (eds.): *A Historical Companion to Postcolonial Literatures. Continental Europe and its Empires* (Edinburgh, 2008).

² Citaterne fra dagspressen i 1998 er fundet på Dansk Vestindisk Selskabs hjemmeside: <http://dwis.dk>. Citeret 20.8.2011.

³ Poul Brink: *Thulesagen – løgnens univers* (Kbh., 1997).

⁴ Tine Bryld: *I den bedste mening* (Kbh., 1998).

⁵ *Grønland under Den Kolde Krig. Dansk og amerikansk udenrigspolitik 1945-68*, udgivet af Dansk Udenrigspolitisk Institut (DUPI), bd. 1-2 (Kbh., 1997).

⁶ Debat mellem den svenske historiker Harald Gustafsson og den norske historiker Øystein Rian i (Norsk) *Historisk Tidsskrift* 1999-2001.

⁷ Sigrún Davíðsdóttir: *Håndskriftssagens Saga i politisk belysning*, (Odense, 1999).

⁸ Lasse Wolsgård: "Viking Settlements" i: Poddar m.fl. (eds.): anf. skr., s.100-103.

⁹ F.eks.: Uno Røndahl, *Skåneland ur det fördölda. En upprättelse av de skåneländska frihetskämparnas minnen och historie*, (Karlshamn, 1996).

¹⁰ <http://ssw.de> (citeret 24.8.2011).

¹¹ *Jyske Vestkysten* 16.11.2009.

¹² Jf. note 2.

